

ירמיהו פרק לו - המגילה

פרק זה מצטווה ירמיהו לכתוב על מגילת ספר את כל נבואותיו מראשית דרכו כנביא עד עתה. ברוך בן נריה-הסופר, כותב את הנבואות מפי ירמיהו וקורא אותן בפני העם. הוא מתבקש להביא את המגילה למלך יהויקים והמגילה נקראת בפני המלך. המלך קורע את המגילה ושורף אותה. ירמיהו מצטווה לכתוב את המגילה שנית, ומנבא פורענות למלך יהויקים. לפרק לו יוקדשו שני שיעורים. למורים לתלמידי חמש יחידות. שימו לב שיש ללמד את הפרק הזה לפני פרק ל"ב. שכן פרק זה עוסק בימי יהויקים ואילו פרק ל"ב עוסק בימי צדקיהו.

נושאים ושאלות מכווני למידה:

מדוע ירמיהו מצווה לכתוב מגילה דווקא עכשיו?

מה היו התגובות השונות לקריאת המגילה?

מה היו תוצאות שריפת המגילה?

2..... מבנה הפרק

4..... כתיבת המגילה

6..... קריאת המגילה

9..... שריפת המגילה

12..... הנבואה על יהויקים [רשות]

מבנה הפרק

<p>א ויהי בשנה הרביעת ליהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה הנה הדבר הזה אל־ירמיהו מאת ה' לאמר: ב קח־לך מגלת־ספר וכתבת אליה את כל־הדברים אשר־דברתי אליך על־ישׂראל ועל־יהודה ועל־כל־הגוים מיום דברתי אליך מימי יאשיהו ועד היום הזה: ג אולי ישמעו בית יהודה את כל־הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם למען ישובו איש מדרך הרעה וסלחתי לעונם ולחטאתם: ד ויקרא ירמיהו את־ברוך בן־נריה וכתב ברוך מפי ירמיהו את כל־דברי ה' אשר־דבר אליו על־מגלת־ספר: ה ויצוה ירמיהו את־ברוך לאמר אני עוצר לא אוכל לבוא בית ה': ו ובאת אתה וקראת במגלה אשר־כתבת מפי את־דברי ה' באזני העם בית ה' ביום צום וגם באזני כל־יהודה הבאים מעריהם תקראם: ז אולי תפל תחנתם לפני ה' וישבו איש מדרך הרעה פי־גדול האף והחמה אשר־דבר ה' אל־העם הזה: ח ויעש ברוך בן־נריה ככל אשר־צוהו ירמיהו הנביא לקרא בספר דברי ה' בית ה':</p>	כתיבת המגילה
<p>ט ויהי בשנה החמשית ליהויקים בן־יאשיהו מלך־יהודה בחדש התשעי קראו צום לפני ה' כל־העם בירושלם וכל־העם הבאים מערי יהודה בירושלם: י ויקרא ברוך בספר את־דברי ירמיהו בית ה' בלשכת גמריהו בן־שפן הספר בחצר העליון פתח שער בית־ה' החדש באזני כל־העם: יא וישמע מביהו בן־גמריהו בן־שפן את־כל־דברי ה' מעל הספר: יב וירד בית־המלך על־לשכת הספר והנה־שם כל־השרים יושבים אלישמע הספר ודליהו בן־שמעיהו ואלנתן בן־עכבור וגמריהו בן־שפן וצדקיהו בן־חנניהו וכל־השרים: יג ויגד להם מביהו את כל־הדברים אשר שמע בקרא ברוך בספר באזני העם: יד וישלחו כל־השרים אל־ברוך את־יהודי בן־נתניהו בן־שלמיהו בן־כושי לאמר המגלה אשר קראת בה באזני העם קחנה בידך ולך ויחך ברוך בן־נריהו את־המגלה בידו ויבא אליהם: טו ויאמרו אליו שב נא וקראנה באזנינו ויקרא ברוך באזניהם: טז ויהי כשמעם את־כל־הדברים פחדו איש אל־רעהו ויאמרו אל־ברוך הגיד נגיד למלך את כל־הדברים האלה: יז ואת־ברוך שאלו לאמר הגד־נא לנו איך כתבת את־כל־הדברים האלה מפיו: יח ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל־הדברים האלה ואני כתב על־הספר בדיו: יט ויאמרו השרים אל־ברוך לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אל־ידע איפה אתם:</p>	קריאת המגילה
<p>כ ויבאו אל־המלך חצרה ואת־המגלה הפקדו בלשכת אלישמע הספר ויגידו באזני המלך את כל־הדברים: כא וישלח המלך את־יהודי לקחת את־המגלה ויקחה מלשכת</p>	שריפת המגילה

<p>אֶל־שֹׁמֵעַ הַסֵּפֶר וַיִּקְרָאָהּ יְהוּדֵי בְּאֶזְנֵי הַמֶּלֶךְ וּבְאֶזְנֵי כָּל־הַשָּׂרִים הָעֹמְדִים מֵעַל הַמֶּלֶךְ: כַּבֵּ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בֵּית הַחֶרֶף בַּחֲדָשׁ הַתְּשִׁיעִי וְאֶת־הָאֵח לִפְנֵי מִבְּעֶרְתּ: כִּג וַיְהִי כִּקְרֹא יְהוּדֵי שְׁלֹשׁ דְּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה יִקְרָעָה בְּתַעַר הַסֵּפֶר וְהַשֹּׁלֵף אֶל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר אֶל־הָאֵח עַד־תֵּם כָּל־הַמְּגִלָּה עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הָאֵח: כֹּד וְלֹא פָּחְדוּ וְלֹא קָרְעוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַבְדָּיו הַשֹּׁמְעִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: כֶּה וְגַם אֶלְנָתָן וְדַלְיָהוּ וְגַמְרִיָּהוּ הִפְגְּעוּ בַּמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי שָׂרְף אֶת־הַמְּגִלָּה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם: כִּו וַיַּצִּיחַ הַמֶּלֶךְ אֶת־יְרֵחֲמָאֵל בֶּן־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שָׂרְיָהוּ בֶן־עֲזַרְיָאֵל וְאֶת־שְׁלֹמִיָּהוּ בֶן־עֲבֻדָּאֵל לְקַחַת אֶת־בְּרוּךְ הַסֵּפֶר וְאֶת יְרֵמְיָהוּ הַנָּבִיא וַיִּסְתַּרְם ה':</p>	
<p>כז וַיְהִי דְבַר־ה' אֶל־יְרֵמְיָהוּ אַחֲרֵי שָׂרְף הַמֶּלֶךְ אֶת־הַמְּגִלָּה וְאֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי יְרֵמְיָהוּ לֵאמֹר: כַּח שׁוֹב קַח־לְךָ מְגִלָּה אַחֶרֶת וְכָתַב עָלֶיהָ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַמְּגִלָּה הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר שָׂרְף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה: כַּט וְעַל־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה תֹּאמַר כֹּה אָמַר ה' אֱתָה שָׂרַפְתָּ אֶת־הַמְּגִלָּה הַזֹּאת לֵאמֹר מַדּוּעַ כָּתַבְתָּ עָלֶיהָ לֵאמֹר בְּאִיבֹא מֶלֶךְ־בָּבֶל וְהִשְׁחִית אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁבִּית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהִמָּה: ל לִבְנֵי כֹה־אָמַר ה' עַל־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־יְהִי־לוֹ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא דָוִד וְנִבְלָתוֹ תִּהְיֶה מִשְׁלֶכֶת לַחֶרֶב בַּיּוֹם וְלִקְרַח בְּלִילָה: לֵא וּפְקַדְתִּי עָלָיו וְעַל־זָרְעוֹ וְעַל־עַבְדָּיו אֶת־עֹנֹם וְהִבַּאתִי עֲלֵיהֶם וְעַל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶל־אִישׁ יְהוּדָה אֶת כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ: לֵב וַיְרֵמְיָהוּ לָקַח מְגִלָּה אַחֶרֶת וַיִּתְּנָהּ אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּהוּ הַסֵּפֶר וַיִּכְתַּב עָלֶיהָ מִפִּי יְרֵמְיָהוּ אֶת כָּל־דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׂרְף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה בָּאֵשׁ וְעוֹד נֹסֵף עֲלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים כְּהִמָּה:</p>	<p>הַנְּבֹאָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים</p>

הערה דידיקטית:

בפרק חוזרים על עצמם כמה פעמים: **כת"ב, קר"א, ושמי"ע.**

שלושה פעמים אלה מבטאים את הנושאים המרכזיים של הפרק:

ראשית, שאלת **כתיבת** נבואותיו של ירמיהו.

שנית, **קריאת** המגילה לפני האנשים השונים.

שלישית, השאלה אם ישמעו או לא את התוכן המובא במגילה.

גם המילים 'מגילה' ו'ספר' חוזרות פעמים רבות בפרק.

אפשר להטיל על התלמידים גלות מילים מנחות אלה ולעקוב אחרי הופעותיהן.

כתיבת המגילה

הנבואה פותחת בציון התאריך שבו נאמרה:

א וַיְהִי בַשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדְּבָר הַזֶּה אֶל-יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת ה'.

השנה הרביעית ליהויקים מוכרת לנו משני פרקים נוספים בספר ירמיהו.

בפרק כה א נאמר:

הַדְּבָר אֲשֶׁר הָיָה עַל יְרֵמְיָהוּ עַל כָּל עַם יְהוּדָה בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנִית לְנְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל.

בפסוק זה נאמר במפורש ששנה זו הייתה שנת עלייתו של נבוכדנאצר לשלטון.

נבוכדנאצר הופך את ממלכת בבל לאימפריה החזקה באיזור.

בפרק מו ב נזכר אירוע נוסף רב משמעות שהתרחש באותה שנה:

לְמִצְרַיִם עַל חֵיל פְּרָעָה נָכוּ מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הָיָה עַל נְהַר פְּרַת בְּכַרְכַּמְשׁ אֲשֶׁר הִכָּה נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה.

קרב כרכמיש [=עיר על שפת נהר פרת, באיזור סוריה של ימינו] הנזכר כאן הוא הקרב שבו בבל מנצחת את מצרים והופכת להיות האימפריה השלטת בכל האזור. נבוכדנאצר, שהיה מפקד הצבא בקרב זה, מתמנה למלך לאחר שאביו מת בקרב כרכמיש. ניצחון זה השפיע רבות על ממלכת יהודה וחיבב הכרעה האם להיכנע למלך בבל או למרוד בו.

בשנה מיוחדת זו מתבקש ירמיהו:

ב קַח-לָךְ מִגִּלְת־סֵפֶר וְכַתְּבָתָּ אֵלַיָּה אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי אֵלַיְךָ עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַל-יְהוּדָה וְעַל-כָּל-הַגּוֹיִם מִיּוֹם דִּבַּרְתִּי אֵלַיְךָ מִיּוֹם יֹאשִׁיָּהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה.
ג אוֹלֵי יִשְׁמְעוּ בַּיִת יְהוּדָה אֵת כָּל-הַרְעָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי חָשַׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְמַעַן יָשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הַרְעָה וְסִלַּחְתִּי לַעֲוֹנָם וְלַחֲטָאתָם.

ירמיהו מתבקש להעלות על הכתב את נבואותיו אשר נשא לעם במשך כעשרים ושלוש שנים. זוהי הפעם היחידה בכל התנ"ך שנוכרת במפורש כתיבה כוללת של כל דברי הנביא, מראשית הופעתו כנביא ועד יום כתיבת המגילה.

מה יכולות להיות הסיבות לכך שדווקא עתה מבקש הקב"ה מירמיהו להעלות את דבריו על הכתב?

ד וַיִּקְרָא יְרֵמְיָהוּ אֶת-בְּרוּךְ בֶּן-נְרִיָּה וַיְכַתֵּב בְּרוּךְ מִפִּי יְרֵמְיָהוּ אֵת כָּל-דִּבְרֵי ה' אֲשֶׁר-דִּבַּר אֵלָיו עַל-מִגִּלְת־סֵפֶר.

ה וַיַּעֲזֶה יְרֵמְיָהוּ אֶת-בְּרוּךְ לֵאמֹר אֲנִי עֲצוּר לֹא אוּכַל לָבוֹא בַּיִת ה'.

ו וּבָאתָ אֶתָּה וְקִרְאתָ בַּמִּגִּלָּה אֲשֶׁר-כָּתַבְתָּ מִפִּי אֶת-דִּבְרֵי ה' בְּאָזְנֵי הָעָם בַּיִת ה' בְּיוֹם צוֹם

וְגַם בְּאָזְנֵי כָל-יְהוּדָה הַבָּאִים מֵעָרֵיהֶם תִּקְרָאֵם.

ז אולי תפל תחנתם לפני ה' וישבו איש מדרכו הרעה כי גדול האף והחמה אשר דבר ה' אל העם הזה.

ציון התאריך שבראש הפרק יכול לספק לנו תשובה אחת לשאלה. השנה בה נאמרה הנבואה היא שנת מפנה בתהליכים הבינלאומיים המתרחשים באזור. הצורך של העם והמלך להגיע להחלטה האם לקבל את דברי הנביא ירמיהו מגיעה לרגע האמת. הכרעה זו היא שתחרוץ את גורל ירושלים. כל המאמץ הנבואי שהשקיע ירמיהו עד כה נועד להשפיע על ההכרעה בשלב קריטי זה. אולי משום כך יש עניין להעלות על הכתב את נבואותיו של ירמיהו שנאמרו עד כה, ובכך לתעד את המסר הנבואי שניסה הנביא להעביר לעם כדי להצילו מפורענות מוחלטת.

מדברי הקב"ה לירמיהו ומדברי ירמיהו לברוך בן נריה אפשר להעלות תשובות נוספות לשאלה:

- הקב"ה מצפה שאולי העלאת הדברים על הכתב תעורר את העם לתשובה ברגע האחרון, ויהיה אפשר לבטל את העונש (פסוק ג).
- ירמיהו מעיד על עצמו שהוא עצור. כפי הנראה אסרו השלטונות על ירמיהו לבוא לבית ה' בגלל הנבואות שהשמיע שם. משום כך היה ירמיהו מנוע מפעילות נבואית בעצמו, אך הקב"ה מעוניין בהעברת המסר הנבואי דווקא בתקופה קריטית זו. על כן כתיבתה של הנבואה תאפשר להעביר את דבר ה' על ידי ברוך בן נריה - הסופר של ירמיהו (פסוקים ה-ו).
- הנביא שנחשב בעיני העם והמלך לנביא שקר מכנס עתה את נבואות האזהרה שלו, כדי שבבוא הפורענות יוכל להראות לעם שהוא היה נביא האמת וצפה מראש את הבאות.

העמקה

אפשר להעלות לפני התלמידים את השאלה מהם יתרונותיה של נבואה כתובה על פני נבואה הנאמרת בע"פ מפי הנביא. (נבואה בע"פ: חד פעמית, נשכחת, נאמרת במקום אחד. נבואה בכתב: ניתנת לקריאה חוזרת, משתמרת, יכולה להיקרא במקומות שונים, גם במקומות שהנביא מנוע מלהגיע אליהם, יכולה ללוות את העם ביציאתו לגלות.) אפשר להעלות גם את החסרונות של הנבואה הכתובה ביחס לזו הנאמרת לעם ישירות מפי הנביא. (אין השפעה של דמותו המרשימה של הנביא הדובר, אין יכולת להתאים את הדברים לשומעים, הדברים נקראים ברצף למרות שלעתים נאמרו כקטעים קטעים בהזדמנויות שונות.)

קריאת המגילה

ט וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית לַיהוֹיָקִים בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה בַּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי קָרְאוּ צוֹם לְפָנָיו ה' כָּל-הָעָם, בִּירוּשָׁלַם וְכָל-הָעָם, הַבָּאִים מֵעָרֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם.

נשים לב לתאריך המופיע בראשית הנבואה ולתאריך המופיע בפסוק ט. זמן רב חלף בין הציווי לביצוע. מדוע?

כתיבת הנבואות בידי ברוך בן נריה לקחה זמן מה. ייתכן שברוך חיכה להזדמנות מתאימה כדי להקריא את המגילה. קריאת הצום והתאספות העם בירושלים הייתה הזדמנות מתאימה.

רש"י [ט]:

קראו צום - גזרו תענית; שהיו יראים מפני נבוכדנאצר.

העמקה:

מידעות חיצוניות המופיעות בכרוניקה של נבוכדנאצר מלך בבל כתוב כך: "בשנה הראשונה לנבוכדנאצר בחודש סיוון גייס את צבאו ופנה לארץ חתי. הוא עבר ללא התנגדות בארץ חתי עד חודש כסלו. כל מלכי ארץ חתי באו לפניו, והוא קיבל את המס הכבד שהעלו לו. הוא פנה לעיר אשקלון ותפס אותה בחודש כסלו. הוא תפס את מלכה ובזז אותה ונשא את שללה ממנה [...] הוא הפך את העיר לתל."

נבואתנו מתרחשת בחודש התשיעי - הוא חודש כסלו שבו הגיע נבוכדנאצר עד לאשקלון. התקרבותה של הפורענות סמוך ליהודה כפי הנראה גרמה לעם לקבוע צום והתכנסות בבית המקדש מתוך הפחד. אירוע זה נמצא מתאים בעיני ירמיהו להזהיר את העם ולנסות להחזירו בתשובה על ידי קריאת המגילה מפי ברוך בן נריה.

נעקוב אחר השתלשלות האירועים בעקבות קריאת המגילה:

הערה דיזקטית:

התלמידים ימלאו את ארבעת טורי הטבלה בעצמם.

הפסוקים	המיקום	הקורא	השומעים	התוצאה
י וַיִּקְרָא בְרוּךְ בְּסֵפֶר אֶת דְּבָרֵי יְרֵמְיָהוּ, בֵּית ה' בְּלִשְׁכַּת גְּמְרִיָּהוּ בֶן שָׁפָן הַסֵּפֶר בְּחֹצֵר הָעֵלְיוֹן, פֶּתַח שַׁעַר בֵּית ה' הַחֹדֶשׁ, בְּאַזְנֵי, כָּל הָעָם.	בית ה'	ברוך	כל העם	מכיהו מדווח לשרים על הספר.
י א וַיִּשְׁמַע מְכִיָּהוּ בֶן גְּמְרִיָּהוּ בֶן שָׁפָן, אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' מֵעַל הַסֵּפֶר. יב וַיֵּרֵד בֵּית הַמֶּלֶךְ, עַל לִשְׁכַּת הַסֵּפֶר, וְהִנֵּה שָׁם, כָּל הַשָּׂרִים יוֹשְׁבִים: אֶלִישָׁמַע הַסֵּפֶר וּדְלִיָּהוּ בֶן שָׁמְעִיָּהוּ וְאַלְנָתָן בֶּן עֶכְבֹּר וְגְמְרִיָּהוּ בֶן שָׁפָן, וְצִדְקִיָּהוּ בֶן חֲנַנְיָהוּ וְכָל הַשָּׂרִים. יג וַיִּגִּד לָהֶם מְכִיָּהוּ, אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע, בְּקִרְאָתוֹ בְּסֵפֶר, בְּאַזְנֵי הָעָם.	בית המלך לשכת הסופר	מכיהו - רק מספר על הספר ולא קורא אותו.	השרים	השרים מבקשים שברוך יבוא עם המגילה אליהם.
יד וַיִּשְׁלַחוּ כָל הַשָּׂרִים אֶל בְּרוּךְ, אֶת יְהוּדִי בֶן נְתַנְיָהוּ בֶן שְׁלֹמֹיָהוּ בֶן כּוֹשִׁי לְאֹמֶר, הַמְּגִלָּה אֲשֶׁר קָרְאתָ בָּהּ בְּאַזְנֵי הָעָם, קַחנָה בְּיָדְךָ וְלֵךְ; וַיִּקַּח בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּהוּ אֶת הַמְּגִלָּה, בְּיָדוֹ, וַיָּבֵא, אֶלִיָּהֶם.	בית המלך לשכת הסופר	ברוך	השרים	מפחדים מתכנה של הנבואה ומחליטים לומר למלך

את הדברים מבררים איך כתב ברוך את הספר.				<p>טו ויאמרו אליו שב נא, וקראנה באזנינו; ויקרא ברוך, באזניהם. טז ויהי כשמעם את כל הדברים, פחדו, איש אל רעהו; ויאמרו, אל ברוך, הגיד נגיד למלך, את כל הדברים האלה. יז ואת ברוך שאלו, לאמר: הגד נא לנו איך כתבת את כל הדברים האלה, מפיו. יח ויאמר להם, ברוך, מפיו יקרא אלי, את כל הדברים האלה; ואני כתב על הספר, בדיו.</p>
המלך ועבדיו לא פחדו ולא קרעו בגדיהם. המלך קורע את המגילה ושורף אותה.	המלך, השרים	יהודי בן נתניהו	חצר המלך	<p>כ ויבאו אל המלך, חצרה, ואת המגלה הפקדו, בלשכת אלישמע הספר; ויגידו באזני המלך, את כל הדברים. כא וישלח המלך את יהודי, לקחת את המגלה, ויקחה, מלשכת אלישמע הספר; ויקראה יהודי, באזני המלך, ובאזני כל השרים, העמדים מעל המלך.</p> <p>כב והמלך, יושב בית החרף, בחדש, התשיעי; ואת האח, לפניו מבערת. כג ויהי כקרוא יהודי, שלש דלתות וארבעה, יקרעה בתער הספר, והשליך אל האש אשר אל האח: עד תם, כל המגלה, על האש, אשר על האח. כד ולא פחדו, ולא קרעו את בגדיהם המלך, וכל עבדיו, השמעים, את כל הדברים האלה. כה וגם אלקנתן ודלגיהו וגמריהו הפגעו במלך, לבגתי שרף את המגלה; ולא שמע, אליהם. כו ויצוה המלך את ירחמאל בן המלך ואת שרזיהו בן עזריאל, ואת שלמניהו בן עבדאל, לקחת את ברוך הספר, ואת ירמיהו הנביא; ויסתרים, ה'.</p>

אנו יכולים לראות שיש תגובות שונות למשמע תוכנה של המגילה. ניכר שיש "מפלגות" שונות בתוך העם. לירמיהו יש תומכים בקרב השרים, אשר שמעו את דברי המגילה, התרגשו מן הדברים, ופחדו בעקבות שמיעתה. הם רוצים שדברי התוכחה יישמעו גם לפני המלך משום שהם מתנגדים למדיניות המרידה בבבל שהוביל יהויקים. הם מבקשים להביא את דבריו של ברוך בן נריה לפני המלך מתוך מחשבה שאולי המלך ישנה את דעתו. אך מתוך אחריות וזהירות, לפני שהם מביאים את ברוך בן נריה הם מבררים לעומק שאכן דבריו הם דברי נבואה שאמר ירמיהו.

טז ויהי כשמעם את כל הדברים פחדו איש אל רעהו ויאמרו אל ברוך הגיד נגיד למלך
את כל הדברים האלה.

יז ואת ברוך שאלו לאמר הגד נא לנו איך כתבת את כל הדברים האלה מפיו.

יח ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כתב על הספר בדיו.

שד"ל [יח]:

כותב על הספר בדיו - לא הייתי שומר הדברים בלבי לכתבם אחר כך. אלא מיד הייתי כותבם מפיו על הספר בדיו, כלומר תכף לקריאתו היתה כתובתי יוצאה לפועל, ולא היה אפשר לי להחליף דבר.

(בפסוקים אלה אנו זוכים לתיאור המפורט ביותר בתנ"ך על האופן שבו הופכת נבואת הדיבור לנבואת כתב. אנו שומעים על נביא המכתיב דברי חזון לסופר-תלמיד, הכותב בדייקנות מפיו של הנביא.)

תומכי ירמיהו מודעים לסכנה האורבת לירמיהו וברוך כתוצאה מפרסום הדברים. הם יודעים שכנגדם עומד המלך אשר דברי ירמיהו מנוגדים לדעתו. הם רוצים שהמלך ישמע את הדברים, אך ליתר בטחון הם דואגים לגורלם של ירמיהו וברוך בן נריה:

יֵט וַיֹּאמְרוּ הַשָּׂרִים אֶל-בָּרוּךְ לֵךְ הֲסִתֵּר אֶתְּךָ וַיִּרְמְיֶהוּ וְאִישׁ אֵל-יָדַע אִיפֹה אַתָּם.

מדוע דאגו השרים לכך שירמיהו יסתתר?

אפשר להראות במקומות שונים במקרא כי אנשים האמינו כי יש בכוחה של הריגת הנביא או שריפת דבריו לבטל את הנבואה שהוא מנבא. מלכים שהתנגדו לדבריהם של נביאים שונים בקשו להרוג אותם, ובכך חשבו לבטל את התגשמותה של נבואתם. (אחאב ואליהו, יהויקים ואוריהו בן שמעיהו ועוד.) מובן שתפיסה זו בטעות יסודה, כפי שאומר ישעיהו הנביא (נה, יא):

כִּן יְהִיֶה דְבַרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו.

התגשמותו של המסר הנבואי אינו תלוי בקיומו של הנביא או בקיומה של מגילה שהוא כתוב עליה. אך השרים שהיו מודעים לצורת החשיבה של המלך הבינו כי קריאת המגילה לפני המלך עלולה לעלות לירמיהו ולברוך בחייהם, ועל כן קראו להם להיסתר.

שריפת המגילה

כב והמלך יושב בית החורף בחדש התשיעי ואת־האח לפניו מבערת.
 כג ויהי בקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר
 והשלך אל־האש אשר אל־האח עד־תם כל־המגלה על־האש אשר על־האח.
 כד ולא פחדו ולא קרעו את־בגדיהם המלך וכל־עבדיו השמעים את כל־הדברים האלה.
 כה וגם אלנתן ודליהו וגמריהו הפגעו במלך לבלתי שרף את־המגלה ולא שמע אליהם.
 כו ויצוה המלך את־ירחמאל בן־המלך ואת־שריהו בן־עזריאל ואת־שלמיהו בן־עבדאל
 לקחת את־ברוך הספר ואת ירמיהו הנביא ויסתרים ה'.
 כב והמלך יושב בית החורף בחדש, התשיעי ואת־האח לפניו מבערת.

התיאור שניתן לנו על המלך היושב בבית החורף והאח מבערת לפניו מעורר תמיהה: מדוע יש צורך לתאר לנו את הפרטים הקטנים הללו? בפרק כב פונה ירמיהו אל המלך יהויקים:

יג הוי בנה ביתו בלא־צדק ועליותיו בלא משפט. ברעהו יעבד חנם, ופעלו לא יתן־לו יד האמר, אבנה־לי בית מדות ועליות מרוחים; וקרע לו חלוני וספון בארז ומשוח בששׁר.

מדבריו אלה של ירמיהו אפשר ללמוד כי יהויקים היה מלך נהנתן אשר בנה לעצמו בית מידות מרווח ומפואר. בפרקנו אנו שומעים שהוא יושב בחודש כסלו בבית החורף שלו ונהנה מחום האח המבוערת. תיאור זה בא להראות עד כמה שקוע המלך בתענוגותיו ובמעשיו הרעים, עד שאין ליבו פנוי לשמוע את תוכחת ירמיהו. על רקע זה מובנת לנו תגובתו לקריאת המגילה:

כג ויהי בקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר והשלך אל־האש אשר אל־האח עד־תם כל־המגלה על־האש אשר על־האח.

תכנה של המגילה מעורר את כעסו של המלך והוא משליך אותה לאש אשר על האח, מתוך מחשבה ששריפתה תבטל את הפורענות המתוכננת.

הר"י קרא [כג]:

[...] קח לך מגילת ספר שהוא כמגילה שלנו שאדם נוטל יריעות של קלפים וכותב בכל יריעה בשלושה וארבעה דלתות ועמודים, ואחר כך חוברן כל היריעות כולן אשה אל אחותה על ידי תפר [...] שכילה לקרוא כל הדברים הכתובים ביריעה האחת, שהיא כתובה בשלושה וארבעה עמודים, אותה שעה יקרעה במקום התפר שבין יריעה ליריעה על ידי תער הסופר והשלך על האש, וכן עשה לכל יריעה ויריעה עד תום כל המגילה על האש אשר על האח.

העמקה

חז"ל היו סבורים שהמגילה שכתב ברוך הייתה מגילת איכה ולא כפי העולה מפשט הכתוב שמדובר בספר כל נבואותיו של ירמיהו. במסכת מועד קטן דף כו ע"א מתארת הגמרא את האופן שבו קרא יהודי בן נתניהו את המגילה לפני המלך יהויקים, ואת תגובותיו של המלך לקריאה. ויהי כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה ויקרעה בתער הסופר והשלך אל האש אשר אל האח וגוי מאי שלש דלתות וארבעה? [-מה פירוש המילים שלש דלתות וארבעה] אמרו ליה ליהויקים: כתב ירמיה ספר קינות. אמר להו: מה כתיב ביה? [מה כתוב בו?]

"איכה ישבה בדד"

אמר להו: אנא מלכא. [אני מלך!]

אמר להו: "בכה תבכה בלילה"

אנא מלכא. [אני מלך!]

"גלתה יהודה מעוני"

אנא מלכא. [אני מלך!]

"דרכי ציון אבלות"

אנא מלכא. [אני מלך!]

"היו צריה לראש"

אמר להו: מאן אמרה? [מי אמר זאת?]

"כי ה' הוגה על רוב פשעיה"

מיד קדר [חתך] כל אזכרות שבה [שם ה' שבמגילה] ושרפן באש.

לפי תפיסת חז"ל מהווה תכנה של מגילת איכה קריאה לחזרה בתשובה ולא תיאור החורבן שכבר התרחש. המדרש מצליח להעביר לנו בצורה יפה מאד את האווירה שהייתה בבית המלך בזמן קריאת המגילה. המלך היושב להנאתו ומתחמם בבית החורף כשבחוץ מאיימת "סערה" גדולה לבוא על עמו, אדיש לדברי הנבואה הנאמרים לו. כשקוראים לפני המלך פסוק ראשון ממגילת איכה על החורבן הקרב, המלך שומע ומגיב: "אני מלך". כאילו אומר - מה זה נוגע אליי? ממשיכים לפסוק השני על בכייה של ציון, ושוב אין הדברים נוגעים בליבו. בפסוק השלישי הוא שומע על גלות יהודה, ועדיין הוא חוזר על המילים: "אני מלך!". שום דבר אינו מזעזע אותו ואינו מטלטל אותו מתחושתו הזחוחה כמלך. אחרי ארבע דלתות [ארבעה פסוקים, א-ד] הוא שומע ש"היו צריה לראש". משמע שלא הוא המלך, אלא צרי יהודה יהיו לראש. רק פגיעה במעמדו האישי מצליחה להוציא אותו משלוותו. כשהוא מברר מי אמר זאת ושומע ש"ה' הוגה על כל פשעיה", מתעורר כעסו.

כד וְלֹא פָחַדוּ, וְלֹא קָרְעוּ אֶת-בְּגָדֵיהֶם הַמֶּלֶךְ וְכָל-עַבְדָּיו הַשְּׂמֵעִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

הכתוב טורח לספר לנו כי למרות הציפייה שעולה מדברי הקב"ה בראשית הפרק:

ג אֲוִלֵי יִשְׁמְעוּ, בֵּית יְהוּדָה, אֶת כָּל-הַרְעָה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם לְמַעַן יָשׁוּבוּ, אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה, וְסִלַּחְתִּי לְעֹנָם, וְלִחְטָאתָם.

ולמרות ציפייתו של ירמיהו בראשית הפרק:

ז אולי תפל תחנתם, לפני ה', וישבו, איש מדרך הרעה: כי גדול האף והחמה, אשר דבר ה' אל-
העם הזה.

המלך ועבדיו לא פחדו ולא קרעו את בגדיהם. תוכנה של המגילה לא השפיע על המלך כלל. אותה מגילה שנקראה לפניו והייתה אמורה לגרום לו לקרוע את בגדיו, נקרעה בידו בבוז והושלכה לאש כדי שתשרף עד תום. בניגוד לשרים שעליהם מסופר בפסוק טז שפחדו מן הדברים ששמעו מברוך בן נריה: "ויהי כששמעם את-כל-הדברים פחדו איש אל-רעהו", עבדי המלך השומעים עמו את קריאת המגילה ורואים את התנהגותו של המלך, לא פחדו ולא קרעו בגדיהם. בין הניצבים במעמד היו גם כאלה שניסו למנוע מן המלך לעשות את אשר עשה. אך נחרצותו של המלך לא אפשרה לו להקשיב לדבריהם:

כה וגם אלנתן ודליהו וגמריהו הפגעו במלך לבלתי שרף את-המגלה ולא שמע, אליהם.
כו ויצוה המלך את-ירחמאל בן-המלך ואת-שריהו בן-עזריאל ואת-שלמיהו בן-עבדאל
לקחת את-ברוך הספר ואת ירמיהו הנביא ויסתרום ה'.

לסיכום:

שריפת המגילה בידי יהויקים והרצון שלו להרוג את ברוך וירמיהו הוא ניסיון "להרוג" את תוכנה של נבואת ירמיהו. מכיון שזו כוונתו של המלך, הקב"ה מגן על תוכנה של הנבואה בשתי דרכים: האחת, "ויסתירם ה'" – הוא דואג לכך שירמיהו וברוך אכן יצליחו להסתתר. והשנייה, הוא מצווה את ירמיהו לכתוב מחדש את הנבואה ולשמר אותה שוב על מגילת ספר:

כו ויהי דבר-ה' אל-ירמיהו אחרי שרף המלך את-המגלה ואת-הדברים.
אשר כתב ברוך מפי ירמיהו לאמר.

כז שוב קח-לך מגלה אחרת וכתב עליה את כל-הדברים הראשנים אשר היו על-המגלה הראשנה
אשר שרף יהויקים מלך-יהודה.

בכך למעשה מובע הרעיון כי ניסיונו של המלך "לחסל" את הנבואה לא יצליח.

הנבואה על יהויקים [רשות]

למורה: החל מתש"ף הורד הדין בפסוקים כט-לא מחומרי החובה

כט וְעַל־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה תֹּאמַר כֹּה אָמַר ה' אֱתָה שָׂרַפְתָּ אֶת־הַמְּגִלָּה הַזֹּאת לְאֹמֶר מִדּוֹעַ כְּתַבְתָּ עָלֶיהָ לְאֹמֶר בֹּא־יָבוֹא מֶלֶךְ־בָּבֶל וְהִשְׁחִית אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁבִּית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָּה.

ל לָכֵן כֹּה־אָמַר ה' עַל־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־יְהִי־לוֹ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא דָוִד וְנִבְלָתוֹ תִּהְיֶה מִשְׁלַכַת לַחֲרָב בַּיּוֹם וְלִקְרַח בְּלִילָה. לֹא וּפְקַדְתִּי עָלָיו וְעַל־זִרְעוֹ וְעַל־עַבְדָּיו אֶת־עֵינִים וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם וְעַל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶל־אִישׁ יְהוּדָה אֵת כָּל־הָרְעָה אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ.

לכתיבת המגילה החדשה נוספה עוד נבואת פורענות אישית אל יהויקים. הנבואה ליהויקים נאמרת בגוף שני נוכח: "אתה שרפת..." כאילו היא נאמרת פנים אל פנים מפי ירמיהו ליהויקים. ברור שירמיהו לא אמר אותה ישירות למלך, משום שהכתוב מעיד שהקב"ה היה צריך לדאוג להסתרת ירמיהו וברוך מפני החשש שהמלך יהרוג אותם. נבואת הפורענות על יהויקים כוללת היבט אישי:

1. לֹא־יְהִי־לוֹ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא דָוִד – שושלתו של יהויקים לא תימשך.

רד"ק [ל]:

לא יהיה לו יושב על כסא דוד - כי יהויכין לא מלך אלא שלושה חדשים (מלכים ב, כד, ח) ולא נחשב יושב על כסא.

2. וְנִבְלָתוֹ תִּהְיֶה מִשְׁלַכַת לַחֲרָב בַּיּוֹם וְלִקְרַח בְּלִילָה:

רד"ק [ל]:

לחרב ביום - כי לא הניחוהו הכשדים להיקבר.

גם בפרק כב מנבא ירמיהו על הביזיון שיהיה בקבורת יהויקים:

יח לָכֵן כֹּה־אָמַר ה' אֶל־יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־יִסְפְּדוּ לוֹ הוּי אָחִי וְהוּי אָחוֹת לֹא־יִסְפְּדוּ לוֹ הוּי אָדוֹן וְהוּי הֹדָה יט קְבוּרַת חָמוֹר יִקְבְּרֶנּוּ סָחוּב וְהִשְׁלַךְ מִהַלְאָה לְשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם.

אך במעבר לנבואה האישית ליהויקים חוזר ירמיהו בקצרה על תוכנה הלאומי של נבואת הפורענות שלו:

וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם וְעַל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶל־אִישׁ יְהוּדָה אֵת כָּל־הָרְעָה אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ:

הפרק מסתיים במה שהוא נפתח. ירמיהו אכן מקיים את צו ה' לכתוב שנית את נבואותיו על ידי ברוך בן נריה.

**לב וַיִּרְמִיָּהוּ לָקַח מִגִּלְתָּהּ אַחֲרַיִת וַיִּתְּנָהּ אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּהוּ הַסֹּפֵר
וַיִּכְתֹּב עָלֶיהָ מִפִּי יִרְמִיָּהוּ אֵת כָּל־דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׁרָף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּאִשׁ
וְעוֹד נֹסֵף עֲלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים כְּהִמָּה:**

הערה דיזקטית - העמקה

כדאי לתת לתלמידים להשוות בין תגובתו של יהויקים לקריאת המגילה בידי יהודי בן נתניהו לבין יאשיהו, אביו של יהויקים, כששפן הסופר מקריא לפניו את הספר שנמצא [מלכים ב, פרק כב יא]:
וַיְהִי כַשְּׁמַע הַמֶּלֶךְ אֵת דְּבָרֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו.
בעקבות הקריאה בספר התורה עושה יאשיהו מהפיכה במטרה לבטל את העונש. הוא לא מצליח לבטל אותו כליל, אבל מצליח לדחות אותו. והנה בא בנו ונוהג ביוהרה ושררה, וגורלו של עם ישראל כלל אינו נוגע לו, הוא קורע את המגילה ולא את בגדיו, ומתעלם מן הנבואה שקיבל. השוואה זו נותנת הסבר מסויים לשאלה למה גזירת החורבן עתה היא סופית ובלתי ניתנת לביטול.